

УДК 339.9 (075.8)

Безуглий Віталій Вікторович,
кандидат педагогічних наук, доцент

Дніпропетровський національний університет
імені Олеса Гончара, м. Дніпро, Україна,
e-mail: vetalbezugly@ukr.net

ТУРИЗМ ЯК ГАЛУЗЬ ЕКОНОМІКИ КРАЇН ЄВРОСОЮЗУ

Мета: дослідження внеску туристичної сфери в економіку країн ЄС.

Наукова новизна: дана вузька тематика не знайшла широкого відбитку у наукових працях вітчизняних дослідників. Нині в Україні спостерігається тенденція до розгляду загальних питань міжнародного туризму.

Результати: проаналізовано та закартографовано особливості розвитку туристичної галузі в загальному господарському комплексі країн Європейського Союзу. Визначено країни-лідери ЄС за щорічною відвідуваністю, розвитком внутрішнього і виїзного туризму, за кількістю витрат громадянами під час подорожей. Розглянуті основні особливості геопросторового поширення готельної індустрії в країнах ЄС та визначені основні пріоритети їх розвитку.

Практична значимість: наведена класифікація країн ЄС за рівнем розвитку туристичної галузі, в результаті чого з'ясовано, що серед лідерів – переважно країни з високим рівнем економіки, що свідчить про певний вплив туристичної сфери на економічний розвиток країн.

Ключові слова: туризм, туристичні потоки, господарський комплекс, готельна інфраструктура, країни Євросоюзу.

УДК 339.9 (075.8)

Безуглий Віталій Вікторович,
кандидат педагогічних наук, доцент

Днепропетровский национальный университет
имени Олеса Гончара, г. Днипро, Украина,
e-mail: vetalbezugly@ukr.net

ТУРИЗМ КАК ОТРАСЛЬ ЭКОНОМИКИ СТРАН ЕВРОСОЮЗА

Цель: исследование вклада туристической сферы в экономику стран ЕС.

Научная новизна: данная узкая тематика не нашла широкого отпечатка в научных трудах отечественных исследованиях. Сейчас в Украине наблюдается тенденция к рассмотрению общих вопросов международного туризма.

Результаты: проанализированы и закартографированы особенности развития туристической отрасли в общем хозяйственном комплексе стран Европейского Союза. Определены страны-лидеры ЕС по ежегодному посещению, развитию внутреннего и выездного туризма, по количеству затрат гражданами во время поездок. Рассмотрены основные особенности геопространственного распределения отельной индустрии в странах ЕС и определены основные приоритеты их развития.

Практическая значимость: приведена классификация стран ЕС по уровню развития туристической отрасли, в результате чего выявлено, что среди лидеров – преимущественно страны с высоким уровнем экономики, что свидетельствует об определенном влиянии туристической сферы на экономическое развитие стран.

Ключевые слова: туризм, туристические потоки, хозяйственный комплекс, отельная инфраструктура, страны Евросоюза.

Bezuhlyi Vitalii Viktorovych,
Candidate Of Pedagogical Sciences,
Associate Professor

Oles Honchar Dnipropetrovsk National University,
Dnipro, Ukraine, e-mail: vetalbezugly@ukr.net

TOURISM AS A BRANCH OF THE ECONOMY OF THE EUROPEAN UNION

Purpose research the contribution of the tourism sector in the economy of the EU countries.

Scientific novelty: It narrow themes did not find wide footprint in the scientific works of domestic research. Now in Ukraine there is a tendency consideration of the overall questions of international tourism.

Results: the features of the development of the tourism industry in the general economic complex of European Union countries were mapped and analyzed. EU leaders according to the annual visits, development of domestic and outbound tourism, the number of the costs which citizens spend while traveling, are determined. The main features of geospatial distribution of hotel industry in the EU countries and the main priorities of their development are considered.

The practical significance: The classification of EU countries in terms of the development of tourism area was given, as a result it was revealed that the leaders are mainly the countries with high rates of the economy, indicating that there is a certain impact of the tourism sector on the economic development of countries.

Keywords: tourism, tourist flows, economic complex, hotel infrastructure, the European Union countries.

Актуальність теми. Туризм на сучасному етапі стає дуже важливою галуззю, що найшвидше розвивається не лише в європейській, а й у світовій економіці. Він має власну ієрархічну структуру, перспективи розвитку, додатково наповнює бюджет тощо. Все це відчувається завдяки багатству і розмаїттю рекреаційних ресурсів. Туризм відіграє важливу роль у сучасному житті людства та економіці кожної країни. У туристичній сфері працюють сотні тисяч осіб і їх кількість поступово збільшується. Актуальність теми полягає в тому, що в умовах зростаючої глобалізації та інтеграції, туризм як галузь посідає чинну роль в економіці та суттєво поповнює ВВП країн Євросоюзу. Він розвиває торгівлю, транспортні шляхи, зв'язок та комп'ютерні технології, спонукає до розбудови туристично-рекреаційних баз, розвитку міцних ринкових відносин, а також міжнародного співробітництва тощо. Тому майже всі європейські країни вбачають цю сферу найперспективнішою і намагаються розвивати її в усіх напрямках.

Вихідні передумови. Дана вузька тематика не знайшла широкого відбитку у наукових працях вітчизняних дослідників. Нині в Україні спостерігається тенденція до розгляду загальних питань міжнародного туризму, зокрема у працях Любіцевої О.О., Бейдика О.О., Мальської М.П., Антонюк Н.В., Панкової Є.В., Ганича Н.М., є певні нароби щодо цієї тематики й у таких російських та західних фахівців, як Сенін В.С.,

Александрова А.Ю., Воскресенський В.Ю., Гайудукевич Л.М., Годфрі Харріс, Кеннет М. Кау та ін.

Метою роботи є дослідження внеску туристичної сфери в економіку країн ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туризм є одним із ключових видів економічної діяльності в Європейському Союзі. За даними Всесвітньої ради з туризму та подорожей, у 2014 р. прямий внесок індустрії туризму і подорожей до сукупного ВВП країн ЄС становив 3,6 %, а повний – 9,7 %[3]. Однак незважаючи на високий рівень розвитку іноземного туризму, більшість туристів-резидентів ЄС обирають для подорожі саме власну країну помешкання. Внутрішній туризм у 2014 р. генерував 68,6 % прямого внеску сектору туризму і подорожей до сукупного ВВП країн ЄС, а нерезиденти – лише 31,4 %. Країни ЄС приваблюють потужні потоки туристів із США, Росії, Китаю, Японії, Австралії, Канади тощо. Виїзні туристичні потоки з країн ЄС в основному спрямовані усередині Союзу, традиційно – з Німеччини, Данії, Бельгії, Нідерландів, Швеції, Фінляндії до країн Південної Європи. Громадяни ЄС також активно подорожують до Туреччини, США, Росії, Китаю, Індії, Канади, Мексики, Японії та ін.

Важливим показником, що характеризує розвиток туризму як галузі економіки, є прямий внесок в економіку туризму в абсолютних показниках (млрд. дол.) та його частка в економіці країни (рис. 1).

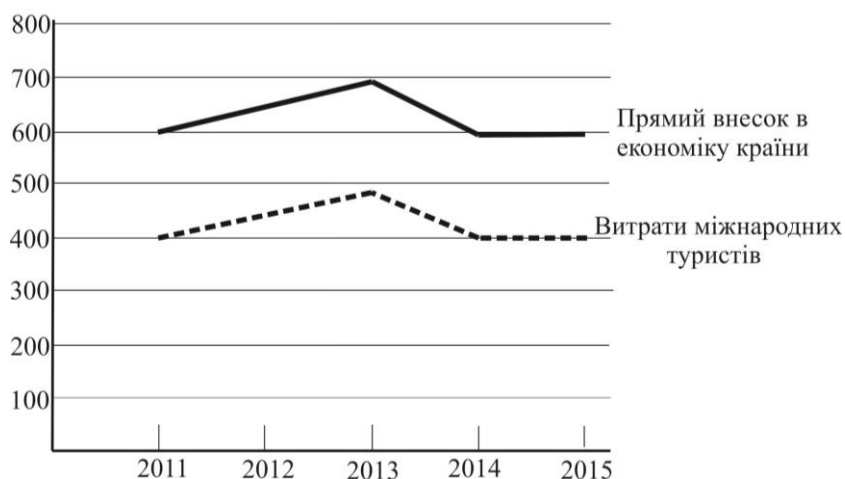


Рис. 1. Прибутки від міжнародного туризму в Євросоюзі, млрд. дол. (за [5])

За 2011–2015 рр. прямий внесок туризму в економіку ЄС оцінювався на рівні 600–700 млрд. дол. Максимальний показник відмічався в 2013 р. і становив 690 млрд. дол., а мінімальний – у 2014 р. (605 млрд. дол.). Чітко прослідковується динаміка збільшення прямого внеску в економіку ЄС з 2011 по 2013 рр. та його незначне падіння в 2014 р., що пов’язане з кризовими явищами в економіці світу та зменшенням загального туристичного потоку.

Важливим показником є частка туристичних надходжень до економіки країни. Так, на першому місці з часткою в 15 % перебуває Мальта, туризм в якій є однією з визначальних галузей господарства, так як відсутність ресурсів не дає змогу розвивати промисловість, незначна площа держави не сприяє розвитку сільського господарства, а теплий середземноморський клімат дозволяє розвивати пляжний туризм. Також більше 10 % в економіку дає туристична галузь в Хорватії, яка останнім часом дуже активно розвивається. Серед найбільших країн за абсолютними показниками (більше 5 % в економіці країни) відзначається лише Іспанія, так як місцева туристична галузь дуже популярна за рахунок поєднання як історико-культурних, так і природних ресурсів, особливо ресурсів для пляжного туризму. Країнами-аутсайдерами є Нідерланди, Люксембург, Польща, Литва та Румунія (рис. 2).

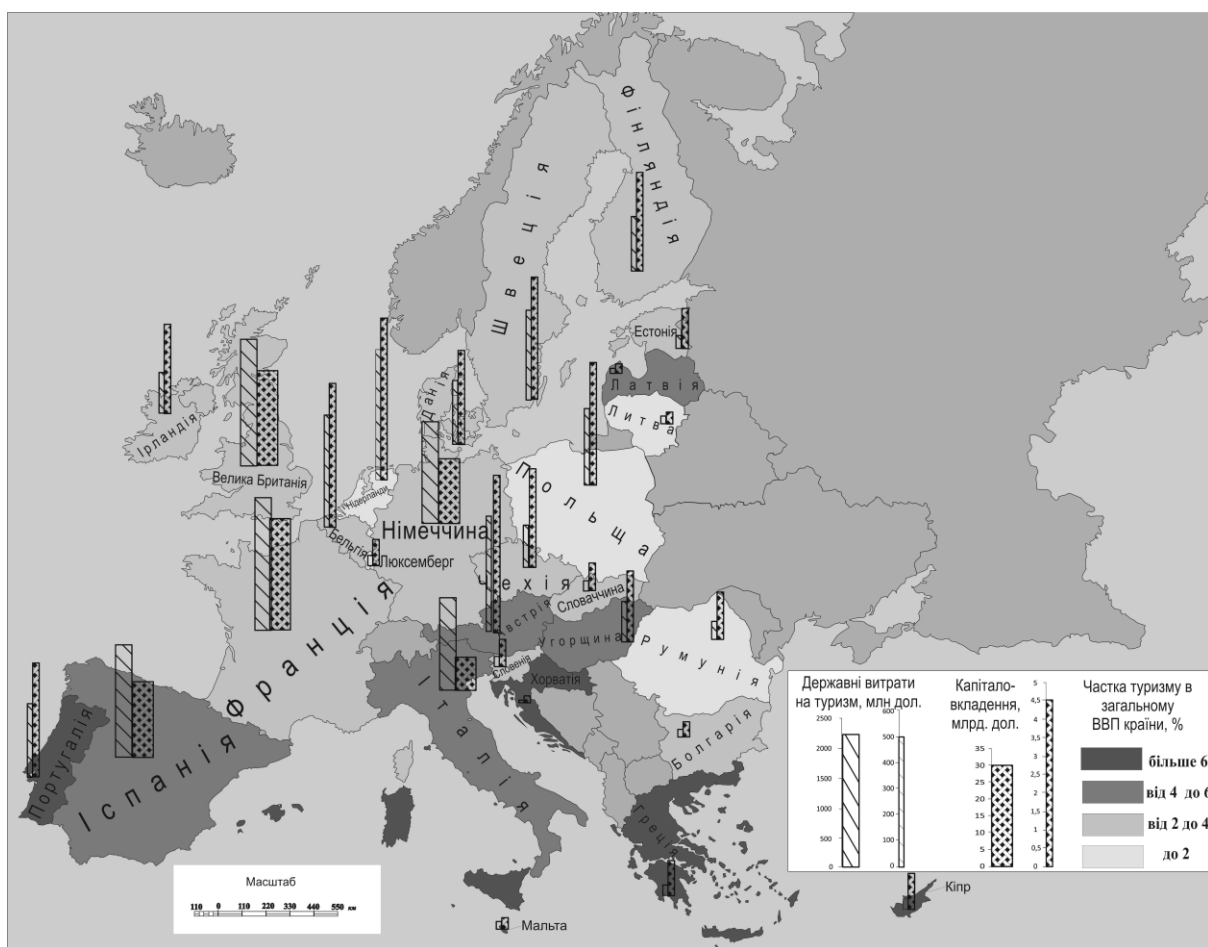


Рис. 2. Частка туристичних надходжень у загальному ВВП країн ЄС, на 2015 р.

Також важливим економічним показником є витрати міжнародних туристів. У цілому в Євросоюзі протягом останніх 5 років цей показник був на рівні 400–500 млрд. дол. Як і з прямим внеском в економіку, найбільше значення припадає на 2013 р. і становить 476 млрд. дол., а найменше – на 2014 р. (415 млрд. дол.). Традиційно найбільше іноземні

туристи витрачають в Іспанії, де цей показник становить більше 60 млрд. дол. (рис. 3). Також до першої п'ятірки потрапили Велика Британія, Франція, Німеччина та Італія, де витрати міжнародних туристів становлять більше 40 млрд. дол. До першої десятки входять також Австрія, Нідерланди, Греція, Португалія і Швеція. Разом ці десять країн отримують від іноземних туристів практично 80% фінансових надходжень від туристської діяльності в ЄС.

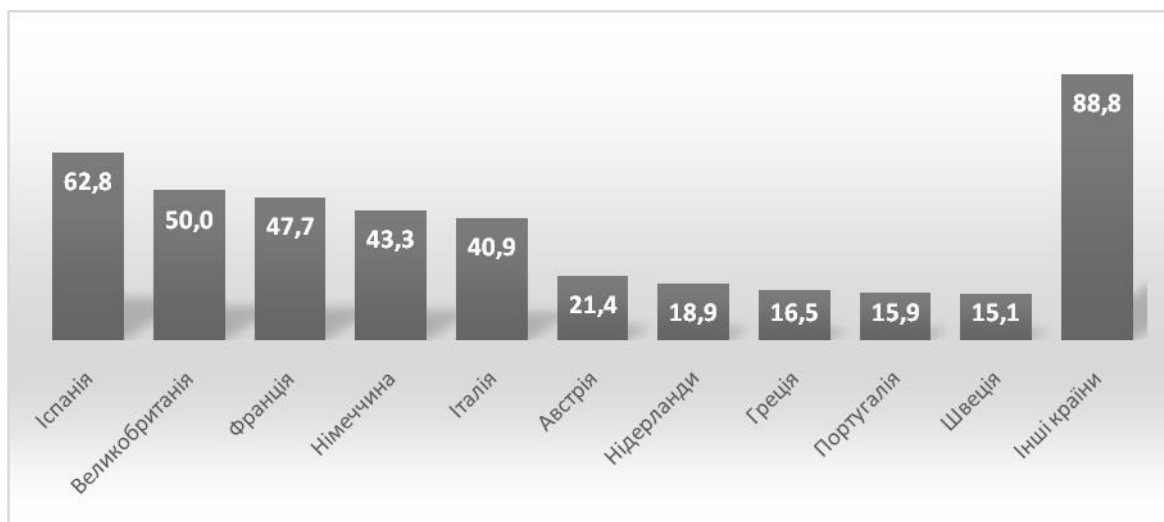


Рис. 3. Сумарні витрати міжнародних туристів в країні, млрд. дол. (за [4])

Розвиток будь якої галузі неможливий без значних інвестицій та капіталовкладень. Протягом 2011–2015 років капіталовкладення в туристичну галузь в ЄС становили щорічно понад 160 млрд. дол. Максимальний показник спостерігався в 2013 р. (172 млрд. дол.), а мінімальний – в 2014 р. (152 млрд. дол.). Найбільше витрачає Франція (33,1 млрд. дол. у 2015 р.), Велика Британія (28 млрд. дол.), Іспанія (22 млрд. дол.), Німеччина (19 млрд. дол.) та Італія (10 млрд. дол.). Разом на ці країни припадає практично 75 % витрат на туризм в ЄС. Менше 1 млрд. дол. становлять витрати в Словаччині, Словенії, Литві, Болгарії, Люксембурзі, Мальті, Латвії та Хорватії. Характерною особливістю країн ЄС є незначна частка державних інвестицій в туризм, яка становить близько 10 %. Тобто туристична галузь фінансується переважно недержавними установами, що відповідає сучасній ринковій моделі економіці.

Туристична галузь ефективно розвивається у найбільших за площею, населенням та економічним потенціалом державах ЄС (Німеччині, Франції, Великій Британії, Італії та Іспанії). Досвід країн ЄС свідчать про унікальну та універсальну роль туризму як потужного чинника економічного розвитку, створення нових робочих місць, пропаганді власної культури та розвитку міцних економічно-торгових зв'язків між країнами [1].

За даними ВТО, кількість міжнародних туристичних прибуттів у світі поступово зростає і за підсумками 2014 р. досягла вже 1133 млн. За останні 20 років абсолютна кількість туристичних прибуттів до Євросоюзу збільшилася в 1,7 рази, проте внаслідок швидких темпів розвитку туризму в інших регіонах світу частка ЄС скоротилася на 10,7 % (табл. 1).

Таблиця 1

Місце ЄС на світовому ринку туристичних послуг (за [6])

	Міжнародні туристичні прибуття (млн осіб)					
	1995	2000	2005	2010	2013	2014
Світ	527	674	809	949	1087	1133
ЄС-28	268,0	330,5	367,9	384,3	433,8	455,1
Частка ЄС у світі (%)	50,9	49,0	45,5	40,5	39,9	40,2

Якщо розглядати туристичні прибуття по країнам ЄС, то можна прослідкувати певну тенденцію. Більше за все туристів приймає Франція, в 2015 р. їх кількість становила 83 млн осіб, що становить більше ніж населення самої країни. На другому місці перебуває Іспанія, яку в 2014 р. відвідало практично 65 млн осіб. Також високий показник в Італії (близько 50 млн осіб). По 32 млн туристів відвідали Німеччину та Велику Британію. Тобто країни, які отримують найбільші прибутки від туризму, мають і найпотужніші в'їзні потоки. Ці п'ять країн разом створюють 57 % в'їзного потоку в ЄС.

Більше 20 млн туристів відвідали Австрію та Грецію. В Австрії популярним є гірськолижний туризм, в Греції – культурно-історичний, пізнавальний, пляжний. Польщу, Нідерланди, Угорщину, Хорватію, Чехію та Данію відвідало більше 10 млн туристів. Менше 2 млн туристів відвідало Мальту, Люксембург та Латвію і це є найнижчими показниками в ЄС.

Важливою складовою характеристики розвитку туристської індустрії та взагалі туристсько-рекреаційної сфери виступає коефіцієнт відвідування іноземними туристами певної країни. Він визначається співвідношенням кількості прибулих іноземних туристів до загальної кількості жителів в країні. За цим показником лідирує Мальта, в якій він становить 4,1, тобто кількість іноземних туристів в 4,1 рази є більшою, ніж населення країни. Також високий показник в Австрії та на Кіпрі (3), Хорватії, Естонії, Люксембурзі та Ірландії (більше 2). Більше іноземних туристів, ніж власного населення, в таких країнах, як Греція, Данія, Іспанія, Франція, Словаччина, Угорщина, Словенія та Чехія. Серед лідерів за абсолютними показниками лише Франція та Іспанія приймають туристів більше, ніж власного населення країни. А от в Німеччині цей показник найнижчий в ЄС і становить 0,4.

Одним із визначальних факторів інтенсивного розвитку туристської галузі в країнах ЄС виступає розвинута мережа готельної індустрії, роль якої у наповненні бюджетної сфери європейських країн постійно збільшується. Саме готелі найчастіше є визначальним фактором у виборі країни відпочинку.

Із приходом масового туризму було створено чимало різновидів ночівлі. Вони дуже різняться у різних країнах ЄС, навіть у межах одного регіону. В Євросоюзі створено майже 570 тис. колективних засобів розміщення [2]. Наймасовим видом туристської інфраструктури є готелі, які представлені у кожній країні Євросоюзу, загальною кількістю 202 тис. у 2015 р. Причому їх загальна чисельність щороку збільшується у середньому на 0,3 % і в майбутньому прогнозується збільшення готелів, пансіонатів, переважно за рахунок східноєвропейських країн-членів ЄС. Нині понад 20 % загальної кількості готелів ЄС припадає на Велику Британію (40 тис.), Італію і Німеччину (по 33 тис.), Іспанію (19 тис.) та Францію (17 тис.).

В цілому по ЄС спостерігається збільшення кількості сплачених готельних місць, яке в 2015 р. зросло на 3,1 % у порівнянні з 2014 р. і досягло рекордної позначки у 1,57 млн койка/місць (ночей, проведених у готелях). При цьому кількість проживання у готелях резидентами європейських країн збільшилася на 3,6 % і досягла 856 млн розміщень у готелях. Високі показники оренди готельних місць і проживання у готелях серед країн ЄС були зафіксовані в Іспанії (273 млн), Італії (250 млн), Німеччині (215 млн), Франції (204 млн) і Великій Британії (178 млн).

Таблиця 2

Бальна шкала економічних показників розвитку туризму в ЄС

<i>ББал</i>	<i>Витрати міжнародних туристів усередині країни (млрд. дол.)</i>	<i>Прямий внесок (млрд. дол.)</i>	<i>Прямий внесок (частка, %)</i>	<i>Капітало-вкладення (млрд. дол.)</i>	<i>Державні витрати (млрд. дол.)</i>	<i>Частка державних капітало-вкладень (%)</i>
115			Більше 140,0			
114		Більше 130,0	130,0-139,9			
313		120,0-129,9	120,0-129,9			
112		110-119,9	110-119,9			
111		100,0-109,9	100,0-109,9			
110		90,0-99,9	90,0-99,9			
99		80,0-89,9	80,0-89,9			
88		70,0-79,9	70,0-79,9			
77	Більше 60,0	60,0-69,9	60,0-69,9			
56	50,0-59,9	50,0-59,9	50,0-59,9			
65	40,0-49,9	40,0-49,9	40,0-49,9			
54	30,0-39,9	30,0-39,9	30,0-39,9	Більше 30,0	Більше 2,00	Більше 15,0
43	20,0-29,9	20,0-29,9	20,0-29,9	20,0-29,9	1,00-1,99	10,0-14,9
32	10,0-19,9	10,0-19,9	10,0-19,9	10,0-19,9	0,10-0,99	5,0-9,9
11	Менше 9,9	Менше 9,9	Менше 9,9	Менше 9,9	Менше 0,09	Менше 4,9

До колективних засобів розміщення відносять ще спеціалізовані заклади, до яких належать табори, наметові містечка, будинки відпочинку, невеликі котеджі, сільські будиночки (переважно у Франції), бунгала, таймшери, а також житла з короткостроковою орендою. В ЄС їх нараховується близько 368 тис. Переважна більшість знаходиться в Італії (125 тис.), Хорватії (66 тис.) та Великій Британії (46 тис.).

Отож, сучасна європейська індустрія гостинності є потужною системою господарства, важливою складовою економіки країн Євросоюзу. Готельний бізнес виступає чинним каталізатором економічного росту європейських країн, оскільки є каналом перерозподілу валового національного продукту між країнами, що не супроводжується вивозом (імпортом) товарів і послуг.

Для проведення класифікації країн Європейського Союзу було обрано економічні показники розвитку туризму та для приведення їх до однакових значень був обраний метод бальної оцінки (табл. 2).

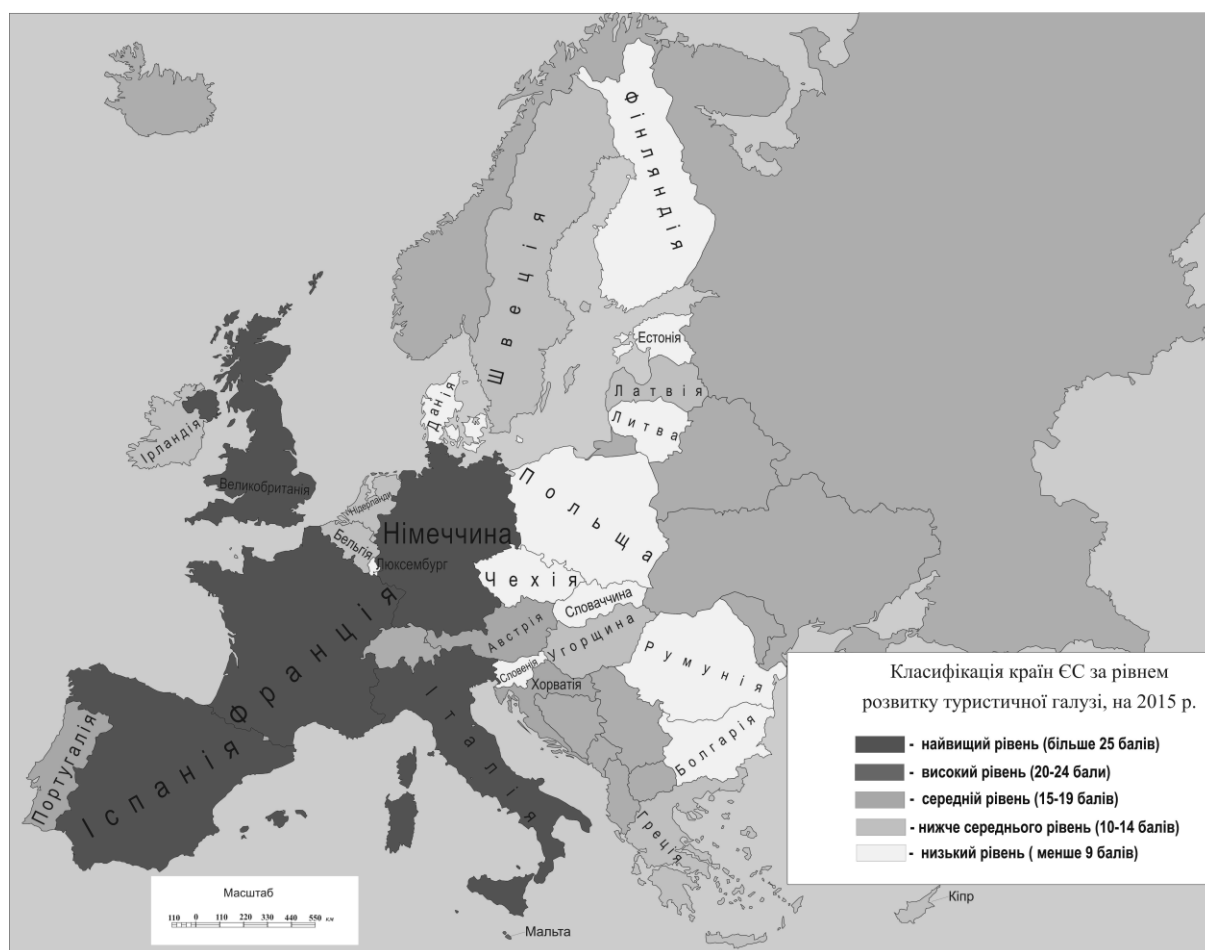


Рис. 4. Класифікація країн ЄС за рівнем розвитку туристичної галузі

За цим методом 28 країн-членів ЄС були розподілені наступним чином:

- до групи з найвищим рівнем розвитку туризму (більше 25 балів) потрапили 5 країн – Німеччина, Велика Британія, Іспанія, Франція та Італія (рис. 4). Ці країни мають високі показники прибутків від туризму, що

пов'язане з високими туристичними потоками до даних країн. Тут розгалужена мережа готелів та інших місць розселення, що дає змогу приймати чимало туристів, які відповідно і витрачають значні кошти у цих країнах;

- до групи з високим рівнем розвитку туризму (20–24 бали) потрапила лише Мальта. Маючи незначну площу та малу кількість населення, досить обмежені мінерально-сировинні ресурси, туризм у цій країні став одним із визначальних джерел наповнення бюджету;

до групи з середнім рівнем розвитку туризму (15–20 балів) потрапили Австрія, Хорватія, Португалія. Ці країни є стабільними «середняками» в туристичній галузі країн ЄС. Практично по всім показникам вони йдуть відразу після країн з найвищим рівнем розвитку. Для Австрії характерні високі доходи від туризму за рахунок розвитку гірськолижного туризму, який має дуже розвинену інфраструктуру, яка є однією з найкращих у світі. Португалія вже тривалий час розвиває туризм за рахунок сприятливих природних умов, які поєднані з наявними історико-культурними визначними об'єктами. Хорватія – це відносно молода туристична країна, яка приваблює сюди любителів пляжного відпочинку;

- до групи з нижче середнього рівня розвитку (10–14 балів) потрапили Греція, Бельгія, Швеція, Нідерланди, Угорщина, Кіпр, Латвія, Ірландія. У цій групі є і високорозвинені країни Європи, які мають ресурси для розвитку туризму, отримують чималі прибутки, але туризм не є однією з визначальних галузей економіки в цих країнах (Бельгія, Швеція, Нідерланди). Греція останнім часом через економічну кризу значно втратила свої позиції у туристичній сфері, хоча туризм завжди тут був одним із популярних серед європейців. Угорщина та Латвія – це країни колишнього соцтабору, які також активно розвивають туристичну сферу;

- до групи з низьким рівнем розвитку туризму (менше 9 балів) потрапили Данія, Фінляндія та Люксембург, для яких туризм не є головною галуззю сфери послуг, а крім того незначні ресурси та інші фактори не дають змоги їм конкурувати з іншими країнами ЄС.

Висновки наукового дослідження. Туристська індустрія нині стала потужним фактором розвитку соціально-економічної сфери. Країни Євросоюзу є найрозвинутішим туристичним регіоном у світі, особливо це стосується країн Західної й Південної Європи, як за популярністю, так і за різноманіттям рекреаційних ресурсів. Провідне положення країн ЄС у міжнародному туризмі визначається не лише кількістю іноземних відвідувачів і сумою валютних надходжень, а й потужною матеріально-технічною базою, що значною мірою перевершує можливості туристської індустрії інших регіонів світу, зокрема, засобами пасажирського транспорту, готельного розміщення, екскурсійними і видовищними об'єктами.

Список використаних джерел:

1. Мальська М.П., Антонюк Н.В. Міжнародний туризм і сфера послуг. – К., 2008. – 661 с.
2. Світовий банк статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org>
3. Офіційний сайт Всесвітньої ради з туризму та подорожей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wttc.org>
4. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.e-unwto.org>
5. Офіційний сайт Євростату [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu>
6. UNWTO TourismHighlights, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899>

Список использованных источников:

1. Мальська М.П., Антонюк Н.В. Міжнародний туризм і сфера послуг. – К., 2008. – 661 с.
2. Мировой банк статистики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.worldbank.org>
3. Официальный сайт Всемирного совета из туризма и путешествий [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.wttc.org>
4. Официальный сайт Всемирной туристической организации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.e-unwto.org>
5. Официальный сайт Евростату [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ec.europa.eu>
6. UNWTO TourismHighlights, 2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899>

References:

1. Mal's'ka M.P., Antonyuk N.V. Mizhnarodnyy turizm i sfera posluh. – K., 2008. – 661 s.
2. Svitovyy bank statystyky [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.worldbank.org>
3. Ofitsiynyy sayt Vsesvitn'oyi rady z turyzmu ta podorozhey [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.wttc.org>
4. Ofitsiynyy sayt Vsesvitn'oyi turystichnoyi orhanizatsiyi [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.e-unwto.org>
5. Ofitsiynyy sayt Yevrostatu [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ec.europa.eu>
6. UNWTO TourismHighlights, 2015 [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899>